

Thiết kế trò chơi học tập để tổ chức dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 theo hướng phát triển năng lực người học

Trần Thị Mai Lan*, Hoàng Nhật Minh**, Tạ Thị Kim Thu***

*Trường Đại học Hùng Vương

**GV Trường Tiểu học Thanh Minh, Thị xã Phú Thọ

*** GV Trường Tiểu học Chu Hoá, TP Việt Trì

Received: 16/4/2023; Accepted: 25/4/2023; Published: 5/5/2023

Abstract: The 2018 general education program focuses on innovating educational methods, strongly shifting the educational process from mainly equipping knowledge to comprehensively developing learners' capabilities and qualities. Using learning games in teaching is an educational approach where students interact, experience, explore and solve problems in a fun learning environment. Teachers connect learning goals with organizing games to promote student participation and autonomy, thereby contributing to the development of learners' qualities and abilities. In this article, we refer to the process of designing learning games to organize teaching of natural and social subjects in grade 2 towards developing learners' competencies.

Keywords: Learning Games, Grade 2 Nature and Society, capacity development

1. Mở đầu

Nhiều nghiên cứu chỉ ra rằng, HS sẽ tiếp thu bài học hiệu quả hơn khi ở trong môi trường thư giãn và vui vẻ. Do đó, việc tổ chức các hoạt động vui chơi trong học tập rất quan trọng. Nếu giáo viên biết sử dụng trò chơi đúng lúc, đúng đối tượng sẽ góp phần thiết thực vào việc củng cố và khắc sâu kiến thức cơ bản của bài học và rèn luyện kỹ năng cho HS.

Bản chất của phương pháp sử dụng trò chơi trong học tập là dạy học thông qua việc tổ chức hoạt động chơi cho HS. Trong quá trình tham gia, các em phải sử dụng các giác quan để thực hiện các thao tác chơi, luật chơi, do đó mà các giác quan trở nên linh hoạt hơn, tư duy trừu tượng phát triển và sử dụng ngôn ngữ mạch lạc. Việc sử dụng trò chơi cho HS tiểu học còn tạo điều kiện để phát triển kiến thức mới. Bằng việc vận dụng các kỹ năng để chơi trò chơi, HS nhanh chóng tiếp cận những kiến thức, nền tảng mới. Các em có thể phát hiện ra nhiều vấn đề, cách giải quyết để hoàn thành nhiệm vụ của mình.

Môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 là môn học chứa đựng những kiến thức gắn với đời sống con người, các sự vật hiện tượng trong thực tế cuộc sống rất gần gũi với HS tiểu học. Là môn học có vai trò tích cực trong việc phát triển toàn diện cho HS. Nếu giáo viên thiết kế trò chơi học tập để tổ chức dạy học môn Tự nhiên và xã hội thì quá trình học tập trở thành một

hình thức vui chơi hấp dẫn, HS học mà chơi, chơi mà học tạo không khí hào hứng học tập, giờ học diễn ra nhẹ nhàng và thúc đẩy tính tích cực hoạt động sáng tạo của HS, qua đó nâng cao được hiệu quả tiết học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm

Theo A.N. Lêônchiev “Trò chơi đó được gọi là trò chơi học tập (TCHT) hay trò chơi dạy học là vì trò chơi đó gắn liền với một mục đích dạy học nhất định và đòi hỏi khi tổ chức phải có tài liệu dạy học kèm theo phù hợp với mục đích của trò chơi”. [Dẫn theo 3]

Kharlamov cho rằng loại trò chơi được xem là trò chơi học tập “Đó là những trò chơi có nhiệm vụ chủ yếu là giáo dục và phát triển trí tuệ cho trẻ em”. [Dẫn theo 3]

Trò chơi học tập thuộc nhóm trò chơi có luật thường là do người lớn nghĩ ra cho trẻ chơi và dùng nó vào mục đích giáo dục và dạy học, hướng tới việc phát triển hoạt động trí tuệ cho trẻ. Trò chơi học tập có nguồn gốc trong nền giáo dục dân gian và trong trò chơi có chứa đựng các yếu tố dạy học.

Trò chơi học tập khác với các loại trò chơi khác ở chỗ: Nhiệm vụ nhận thức và luật chơi đòi hỏi trẻ phải huy động ở mức độ cao các chức năng trí tuệ để giải quyết các nhiệm vụ nhận thức đó. Tuy nhiên, nhiệm vụ này lại được thực hiện dưới hình thức chơi vui

vẽ, thứ vị và chính điều đó nâng cao thể chất của trẻ.

Như vậy, trò chơi học tập là trò chơi được sử dụng trong quá trình dạy học gắn với một mục tiêu học tập nhất định, qua đó hình thành và phát triển ở HS những năng lực cần thiết.

2.2. Các trò chơi học tập để tổ chức dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 theo hướng phát triển năng lực người học

Trên cơ sở phân tích chương trình và nội dung kiến thức môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2, chúng tôi đề xuất sử dụng các trò chơi học tập trong dạy học để phát triển năng lực người học như sau:

- Trò chơi phát triển năng lực tự học và tự chủ: Bản tên, Xi điện, Thi kể tên, Hái hoa dân chủ.
- Trò chơi phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác: Ghép từ, Truyền tin, Ai nhanh hơn, Tiếp sức, Đoán ý đồng đội, Đố bạn bắt được tôi nhé,...
- Trò chơi phát triển năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo: Họa sĩ tài ba, Hóa thân, Ai nhanh ai khéo, ...
- Trò chơi phát triển năng lực nhận thức khoa học: Ai là triệu phú, Vòng quay may mắn, Ai thông thái nhất, Chuyên hoa, ...

- Trò chơi phát triển năng lực tìm hiểu môi trường tự nhiên và xã hội xung quanh: Đuổi hình bắt chữ, nói nhanh vào hình, Đố bạn, Kể nhanh kể đúng, ...

- Trò chơi phát triển năng lực vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học: Tổ chức triển lãm tranh, Điền nhanh điền đúng, Khéo tay hay làm, Nhà thiết kế tài ba, ...

Sự phân chia các trò chơi theo phát triển năng lực ở trên chỉ mang tính chất tương đối và theo phát triển năng lực chủ yếu, ngoài ra trong mỗi trò chơi khi tổ chức cho HS còn cùng phát triển các năng lực khác chứ không phát triển một năng lực riêng lẻ.

2.3. Quy trình thiết kế trò chơi học tập trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2

Trên cơ sở phân tích mục tiêu, nội dung kiến thức các chủ đề trong chương trình môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 [1, 2], dựa trên các nguyên tắc tổ chức trò chơi học tập trong dạy học, chúng tôi đề xuất quy trình thiết kế trò chơi học tập trong dạy học môn Tự nhiên và xã hội lớp 2 gồm:

Bước 1. Xác định mục tiêu TCHT

Bước 2. Xác định tên của TCHT

Bước 3. Xác định hình thức và các phương tiện cần để tổ chức TCHT;

Bước 4. Xây dựng luật chơi; Bước 5. Thiết kế tiêu chí đánh giá TCHT.

Chúng tôi minh họa thiết kế trò chơi “Họa sĩ tài ba” trong dạy học bài 17. Động vật sống ở đâu - môn

Tự nhiên và xã hội lớp 2.

TRÒ CHƠI “HỌA SĨ TÀI BA”

*Bước 1: Xác định mục tiêu TCHT

Phân loại được động vật theo môi trường sống và phát triển năng lực sáng tạo, giao tiếp và hợp tác của HS.

*Bước 2: Xác định tên của TCHT

Để thực hiện hoạt động thực hành HS liên hệ thực tế về câu hỏi: Nơi em đang sống có những con vật gì? Chúng sống ở môi trường nào?, thì GV tổ chức cho HS chơi trò chơi “Họa sĩ tài ba” tạo cơ hội HS phát triển được năng lực sáng tạo, giao tiếp và hợp tác của mình khi vẽ bức tranh “Ngôi nhà muôn loài”

*Bước 3: Xác định hình thức và các phương tiện cần để tổ chức TCHT

- Hình thức tổ chức: nhóm

- Phương tiện: Giấy A₀ (mỗi nhóm ½ tờ giấy A₀) và bút màu

*Bước 4: Xây dựng luật chơi

+ Vòng 1: mỗi nhóm vẽ một bức tranh “Ngôi nhà muôn loài” trong một thời gian 08 phút. Sau khi hết thời gian quy định tất cả các nhóm dừng vẽ. Chọn 05 nhóm hoàn thiện bức tranh đúng thời gian và có số lượng con vật khác nhau nhiều nhất thì tiếp tục tham gia vòng 2.

+ Vòng 2: 05 nhóm thực hiện thuyết trình nội dung về các con vật và môi trường sống của chúng trong bức tranh “Ngôi nhà muôn loài” của nhóm vẽ trong thời gian 01 phút. Sau khi kết thúc trò chơi nhóm nào đạt điểm cao nhất do giáo viên đánh giá thì sẽ chiến thắng.

*Bước 5: Thiết kế tiêu chí đánh giá TCHT

TT	Tiêu chí	Điểm tối đa	Điểm đánh giá	
			Tự đánh giá	Giáo viên đánh giá
1	Đầy đủ nội dung về các con vật và môi trường sống của chúng trong bức tranh	2		
2	Có tính sáng tạo trong phối hợp màu sắc	2		
3	Thuyết trình sản phẩm lời cuốn, dễ hiểu, dễ nhớ.	2		
4	Bày tỏ được cảm nhận của mình về bức tranh	2		
5	Đảm bảo thời gian quy định	2		
	Tổng điểm	10		

2.4. Quy trình tổ chức trò chơi học tập trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2

Trên cơ sở nghiên cứu nội dung kiến thức môn học và bản chất của quá trình dạy học, chúng tôi đề xuất quy trình tổ chức trò chơi học tập trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 gồm 4 bước sau:

- *Bước 1. Đặt vấn đề:* GV cần đặt vấn đề, giới thiệu về TCHT. Nhấn mạnh nhiệm vụ “học” trong “chơi”, giới thiệu mục đích và các yêu cầu về nhiệm vụ nhận thức cho HS.

- *Bước 2. Hướng dẫn chơi:* GV đưa ra các hướng dẫn trong giai đoạn này phải rõ ràng, ngắn gọn, chính xác, đơn giản nhất có thể để HS thực hiện.

- *Bước 3. Thực hiện chơi:* GV phát hiệu lệnh và HS tiến hành chơi theo các hành động trong *nội dung hướng dẫn*; GV theo dõi quá trình hoạt động và tiến độ chơi của HS.

- *Bước 4. Tổng kết, rút kinh nghiệm:* GV đánh giá chung về cuộc chơi, khái quát nội dung nhiệm vụ nhận thức mà TCHT hướng đến và giải thích, chuẩn hóa những nội dung HS trả lời sai.

Chúng tôi minh họa sử dụng trò chơi “Họa sĩ tài ba” vào tổ chức dạy học Hoạt động 1 của hoạt động thực hành (Bài 17. Động vật sống ở đâu? – tiết 2) theo quy trình 4 bước:

Bước 1: Đặt vấn đề

Để tìm hiểu nơi em đang sống có những con vật gì? Chúng sống ở môi trường nào? trong hoạt động này thì chúng ta cùng chơi trò chơi “Họa sĩ tài ba”, qua đó phân loại được động vật theo môi trường sống.

Bước 2: Hướng dẫn chơi

- Chia lớp thành các nhóm (đội), mỗi nhóm từ 4 – 6 HS

- Thời gian chơi: 13 phút (2 vòng chơi)

- Mỗi nhóm nhận $\frac{1}{2}$ tờ giấy A_0 từ GV, các nhóm chuẩn bị bút màu.

- Sau khi GV ra hiệu lệnh bắt đầu, các thành viên trong mỗi nhóm thực hiện vẽ các con vật khác nhau vào trong giấy được phát nhiều nhất có thể trong thời gian 08 phút tạo thành bức tranh “Ngôi nhà muôn loài”. Sau khi hết thời gian quy định tất cả các nhóm dừng vẽ. Chọn 05 nhóm hoàn thiện bức tranh đúng thời gian và có số lượng con vật khác nhau nhiều nhất thì tiếp tục tham gia vòng 2.

- GV tổ chức cho 05 nhóm thực hiện thuyết trình nội dung về các con vật và môi trường sống của chúng trong bức tranh “Ngôi nhà muôn loài” của nhóm vẽ trong thời gian 01 phút. Sau khi kết thúc trò chơi nhóm nào đạt điểm cao nhất do giáo viên đánh giá thì

sẽ chiến thắng.

Bước 3: Thực hiện chơi

- GV phát lệnh: Bắt đầu

- HS bắt đầu chơi

- Hết thời gian 08 phút GV ra hiệu lệnh hết giờ vòng 1.

- 05 nhóm được vào vòng 2 sẽ cử đại diện nhóm lên thuyết trình nội dung về các con vật và môi trường sống của chúng trong bức tranh “Ngôi nhà muôn loài” của nhóm vẽ trong thời gian 01 phút. GV theo dõi thời gian thuyết trình của từng nhóm, nhóm nào quá thời gian thì cần thông báo để nhóm biết (bị trừ điểm trong đánh giá).

Bước 4: Tổng kết, rút kinh nghiệm

- GV phát phiếu đánh giá cho 05 nhóm được vào vòng 2 và gọi đại diện các nhóm đánh giá lẫn nhau

- GV đánh giá chung về cuộc chơi, ghi điểm cho từng nhóm HS; tuyên bố đội thắng cuộc và tặng sao cho đội chiến thắng.

- GV gọi điện diên của 1 nhóm rút ra kiến thức qua trò chơi vừa chơi.

- GV chuẩn hóa kiến thức: Xung quanh chúng ta có rất nhiều các con vật và sống ở các nơi khác nhau nhưng chủ yếu đều sống ở trên cạn, dưới nước hoặc vừa sống trên cạn, vừa sống dưới nước.

3. Kết luận

Như vậy, thiết kế trò chơi học tập để tổ chức dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2 ở trường tiểu học trong các hoạt động khác nhau là một trong những phương pháp dạy học tích cực, HS vừa tích cực, vừa hứng thú và vui vẻ thực hiện hoạt động vui chơi trong học tập, từ đó kiến tạo được tri thức mới - đáp ứng Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 theo hướng phát triển năng lực của người học.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông – Chương trình tổng thể (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT- BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông – Môn Tự nhiên và xã hội (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT- BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*

3. Đào Việt Cường (2008), *Tìm hiểu tính tích cực nhận thức của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong trò chơi học tập ở một số trường Mầm non TP. Hồ Chí Minh*, Luận văn Thạc sĩ Tâm lý học, Trường Đại học Sư phạm TP Hồ Chí Minh.